

La biblioteca que va robar Felip V

Autor: Paco Cerdà València

Data de publicació: 15-02-2012

Els inventaris dels 6.630 llibres confiscats a l'arquebisbe de València pel rei borbó per crear la Biblioteca Reial, reclamats ara per Compromís, revela una llibreria heterodoxa, amb obres prohibides i reformadores que constaten la Preil·lustració valenciana

Eren 6.630 llibres, pesaven 1.373 arroves, estaven valorats en 113.902 reals i es van traslladar en onze galeres a Madrid el febrer del 1712 per crear la Biblioteca Reial. Però com era aquella biblioteca valenciana de l'arquebisbe maulet Folch de Cardona que va confiscar Felip V -a través del seu fosc ministre Melchor de Macanaz- i part de la qual segueix a la Biblioteca Nacional d'Espanya? Sens dubte era una joia, i per això va servir com a nucli inicial de la Biblioteca Reial. Però hi ha més detalls que la historiadora María Dolores García Gómez, autora del llibre *L'arquebisbe de València Folch de Cardona*. Anàlisi d'una biblioteca eclesiàstica del segle XVIII, ha analitzat a partir dels inventaris de l'època i que desemboquen en una conclusió: el "diferent caràcter ideològic i inquietud cultural" dels llibres, que constaten l'"existència d'un primerenc moviment renovador en la segona meitat del Sis-cents valencià".

La biblioteca robada era, en realitat, una suma de tres biblioteques. Primer, la que Folch de Cardona va conformar abans de ser arquebisbe sota el patrocini dels pares franciscans de Palència, convent on ell residia. Aquesta biblioteca -de la qual els franciscans reclamaran 2.114 volums després de la confiscació de Felip V i aconseguiran 1.424 exemplars- es caracteritza per la seva barreja de "heterodòxia i reformisme". Lluny de la letargia espiritual per la qual transitava en aquells anys la vida cultural espanyola, la biblioteca personal d'En Folch de Cardona era un dels pocs oasis. Fins i tot conté obres prohibides en els índexs inquisitorials. En canvi, encara són majoria els llibres de patristica, les bíblies, la teologia dogmàtica i moral, i hi ha una menor presència de temes jurídics, històrics o filosòfics.

Els llibres de l'oncle censor

No obstant això, són les altres dues grans biblioteques d'En Folch de Cardona les que donen esplendor a aquest tresor confiscat pel rei borbó que ara reclama Compromís. La segona biblioteca és la que l'arquebisbe va heretar del seu

oncle Josep Cardona, degà i canonge de la catedral de València. Segons els inventaris de l'època, es tractava d'una biblioteca de 887 volums en la qual destaquen els llibres de ciències, medicina, física, poesia clàssica, màgia. La professora García Gómez destaca que "la principal i més nova característica d'aquesta biblioteca és la de no ser específicament humanística, sinó que s'hi trobava també una nodrida representació de llibres científics". Això li atorga a la biblioteca, afegeix la historiadora, "un caràcter singular, fins i tot extraordinari que, ni tan sols les conclusions de Peset Llorca o López Pinero, quan reclamen per al XVII valencià certa precocitat en la introducció dels nous corrents europeus, ens haguessin fet sospitar".

També resulta sorprenent la presència d'alguns llibres prohibits. Per què? Perquè a més de comissari de la Santa Croada, En Josep Cardona també va ser censor de València. I és lògic pensar que alguna de les obres perilloses confiscades passaren a la seva biblioteca particular. També destaquen, entre els volums que van confiscar a En Folch de Cardona, els llibres de ciències ocultes i els d'un indubtable gust per l'antiguitat clàssica, molt propi del reformisme il·lustrat del XVIII. En aquest sentit, es troben obres poètiques de Ciceró, Ovidi, Virgili, Juvenal, Marcial, Papini Estaci, Publi Valeri Màxim, Claudià, Tertulià, Diògenes Laerci, així com llibres d'història de Tàcit, Titus Livi, Lucà, Suetoni, Plini, Quint Curci o Dionís d'Halicarnàs.

Un comprador addicte a París

Però, a part de la biblioteca que li van costejar els franciscans i la que va heretar del seu oncle el degà, l'arquebisbe Folch de Cardona va edificar una exquisida biblioteca personal a base de compres als llibreters Florian Anisson de París, Anisson de Madrid i Francisco Lasso de Madrid. Els documents parlen de 5.206 llibres comprats pel prelat de València entre 1702 i 1705 per valor de 3.500 lliures. Una quantitat enorme que l'arquebisbe va deixar a deure i que després va haver d'abonar la Biblioteca Reial un cop va haver confiscat els llibres. Entre aquests volums hi ha obres jurídiques, teològiques, científiques, històriques, de tema clàssic, de geografia, d'entreteniment. I la majoria entronca amb els llibres heterodoxos que hi havia en aquest moment a Espanya: els autors europeus filojansenistes, la tendència que propugnava l'autoritat dels bisbes, les regalies de la Corona i la limitació del poder papal.

Així era, heterodoxa, atrevida, de caire reformador i amb grans ecos erasmistes, la biblioteca confiscada per Felip V a l'arquebisbe Folch de Cardona per servir de nucli inicial de la Biblioteca Reial (avui Biblioteca Nacional). Tancats en 161 caixes, els 6.630 llibres van viatjar de València a Madrid fa 300 anys. Quants d'ells figuren avui entre els 28 milions de documents que atresora la Biblioteca Nacional? Aquest és el misteri no resolt.

Baldoví demanarà al Congrés que els llibres tornin a València

El Grup Parlamentari de Compromís a les Corts Valencianes ha presentat aquesta setmana una proposició no de llei en la qual es proposa que el Consell reclami a la Biblioteca Nacional d'Espanya el retorn del patrimoni valencià confiscat "de manera il·legítima" des de l'any 1707 i que forma part dels seus fons. Però Compromís anirà més enllà. Segons han confirmat a aquest diari fonts de la coalició, el diputat valencianista al Congrés dels Diputats, Joan Baldoví, presentarà aviat una proposició no de llei al Parlament espanyol en aquest mateix sentit. No obstant això, la investigadora María Dolores García Gómez avisa de la "dificultat" davant "la complexa verificació" que els llibres indicats en els inventaris segueixen a la Biblioteca Nacional. Ella, que sí que ha consultat alguns d'aquests llibres allà, insisteix que "les pobres referències bibliogràfiques de les relacions inventariables suposaria una ingent i desproporcionada tasca de reconstrucció".

Paco Cerdà València